

Met het evangelie de straat op

Reflectie op The Passion

Kun je het bijbelse verhaal van Pasen wel zo modern vertalen? Dat was de hamvraag van velen bij The Passion. Vorig jaar werd dit spektakel uitgevoerd in Gouda, dit jaar in Rotterdam. Beide keren live uitgezonden op de televisie, bekeken door 1 tot 1,7 miljoen kijkers. Het meeste commentaar ging er over of de Bijbel wel op deze wijze voor het voetlicht gebracht moet worden. Alle reden om dus eens te kijken hoe die Bijbel bij The Passion dan ter sprake komt.

Pasen gaat over eieren, paashazen en meubelboulevards. Het is een cliché, maar, zoals de meeste clichés, waar. Althans, voor het grootste deel van de Nederlandse bevolking. Ruim tachtig procent van de jongeren weet niet dat Pasen het feest van de opstanding van Christus is. En evenmin hebben ze een idee van het verhaal van Jezus' leven en lijden dat daaraan vooraf is gegaan. En dat terwijl dit verhaal de kern is van het christelijk geloof.

Wanneer je dat als christelijke organisatie of kerk aan het hart gaat kun je allerlei manieren bedenken om het verhaal bij jongeren en anderen bekend te maken. De Evangelische Omroep, RKK, Protestantse Kerk in Nederland,

de Rooms-Katholieke Kerk en het Nederlands Bijbelgenootschap kozen voor The Passion om het verhaal te vertellen. Buiten de muren van de kerk, zonder kerkse taal of liederen en geen heren of dames in liturgische kledij. In plaats daarvan moderne muziek, op een groot podium in de stad, met bekende en soms niet eens gelovige artiesten die het paasverhaal vertolken.

Het idee

Het idee komt oorspronkelijk uit Groot-Brittannië, waar in 2006 The Passion met veel succes werd opgevoerd in Manchester. Voor Nederland werd het concept drastisch aangepast, maar de basis bleef gelijk. De

laatste dagen van Jezus' leven worden verteld, verbeeld en gezongen door bekende zangers en acteurs in hun gewone kleren. Alles is gesitueerd op herkenbare plekken in de stad, en op zo'n manier dat het zo veel mogelijk lijkt op het gewone leven. De liederen zijn bekende popsongs. De Goudse Passion werd op Nederland 3 uitgezonden, en dus pasten de artiesten en liederen die gekozen werden bij de kijker van die zender: meestal tussen de 15-35 jaar oud. De Rotterdamse versie werd op de veel bredere zender Nederland 1 uitgezonden. Dat maakte dat de artiesten en de liederen pasten bij een veel breder publiek: iedereen vanaf 6 jaar. Waar de Goudse versie vanwege het profiel van Nederland 3 juist geen André Hazes had, zong Judas dit jaar in Rotterdam 'Bloed, zweet en tranen' van deze Amsterdamse zanger.

Evangelieënharmonie

De Bijbel heeft vier evangeliën die elk op eigen wijze het verhaal van het leven, lijden, sterven en opstaan van Jezus vertellen. De makers van The Passion hebben, net als de vroegere makers van evangeliënharmonieën en hedendaagse kinderbijbelauteurs, hier een keuze uit gemaakt en verschillende evangeliën gecombineerd. Alle teksten die door Jezus en zijn vrienden worden gesproken, zijn op bijbelteksten gebaseerd (uit de nog te verschijnen *Bijbel in Gewone Taal* van het Nederlands Bijbelgenootschap). Het evangelie van Marcus is de leidraad geweest. Dit evangelie is ook afgedrukt in het programmaboekje dat alle aanwezigen op het plein in Rotterdam kregen. Op de website van The Passion staat het uitgebreidere Matteüs-

evangelie, dat ook gebruikt is. Maar in zowel het Marcus- als het Matteüs-evangelie zwijgen de gekruisigden die naast Jezus hangen. Zij spreken wel in het evangelie naar Lucas, en daarvandaan komt dan ook de tekst die de gevangenen in het busje (Gouda) en op de boot (Rotterdam) spraken: 'Zoudt u aan mij willen denken wanneer u koning van de hemel bent?' (Lucas 23:42).

Gecondenseerd

In de kerk hebben we heel wat diensten nodig om alle indrukwekkende bijbelgedeelten van de laatste dagen van Jezus met elkaar door te lezen en te vieren. The Passion heeft hier maar een ruim uur voor ter beschikking. Daarom is er voor gekozen alleen de grote lijn van het verhaal te vertellen. Er zijn scènes die helemaal niet aan bod komen, bijvoorbeeld het afslaan van het oor, de rechtsgang ten huize van Kajafas, het dobbelen om Jezus' kleren en de ontdekking van het lege graf. Stuk voor stuk elementen waar wat voor te zeggen zou zijn geweest om ze wel in The Passion op te nemen. En aan de andere kant is daar Maria die in The Passion een veel prominentere rol krijgt bij Jezus' laatste dagen dan in elk van de evangeliën. Ze is de moeder die haar liefde en zorg naar haar zoon Jezus uitspreekt door de liederen die ze zingt. Hiermee geven de makers van The Passion een interpretatie van Maria, welke verwijst naar Johannes 19:25, waar Maria bij het kruis staat. Maria is in The Passion ook een moeder die lijdt om haar zoon, en zo is er een verbinding met de profetie van Simeon in Lucas 2:34-35.

Maria is naast Jezus de belangrijkste persoon ►

*Zoek me in alles dan kom je me tegen
Fluister mijn naam,
en ik kom er aan.*

in de hervertelling in The Passion. Dat is anders dan in de evangeliën, waar in de lijdensgeschiedenis de discipelen een prominentere rol hebben. Uiteraard zijn deze vrienden van Jezus in The Passion ook aanwezig, maar op een andere manier. De figuren Judas en Petrus spelen hun eigen rol, maar altijd naast Jezus. Wat van alle drie getoond wordt is vooral de menselijke kant. Zeker Judas en Petrus worden neergezet als mensen met wie de kijkers zich makkelijk zouden kunnen identificeren. Charly Luske, die dit jaar de rol van Judas vertolkte, verwoordde dit treffend toen hij zei Judas te willen laten zien als een mens bij wie, net als bij ieder mens, de slechtere kant naar boven kan komen. Bij Petrus ligt het accent op zijn ‘grote mond – kleine hart’ en zijn volkse karakter, iemand die altijd wel een woordje klaar heeft. In de afgelopen Passion werd ook de andere kant van dit populaire gedrag getekend, door Frans Bauer in de rol van Petrus op een verlaten parkeerterrein te laten dwalen. Op deze manier was ook Petrus heel herkenbaar voor kijkers. Tegelijk is de andere kant van Petrus, die in de Bijbel grote aandacht krijgt, namelijk het belijden van Jezus door Petrus, niet duidelijk benoemd. Petrus had, als karakter waarmee de kijker zich makkelijker kan identificeren, de brug naar het erkennen van Jezus als Heer voor de kijker aan-nemelijker kunnen maken.

Taal van de muziek

De liederen dragen uiteindelijk The Passion. Uitgangspunt voor de keuze van de liederen zijn steeds de gevoelens van de hoofdpersonen (Judas, Petrus, Jezus, Pilatus, Maria) en de boodschap die hun handeling, aanwezigheid

of uitspraak op dat bepaalde moment in het verhaal heeft. Er is voor gekozen om bestaande liederen uit de populaire cultuur te gebruiken. Juist omdat die herkend worden. En door ze in de context van The Passion te plaatsen, kunnen ze een hele nieuwe lading krijgen. Ze zijn ook de trekker van The Passion: mensen komen voor een artiest of een bepaald liedje. Het idee van The Passion is dat als men dit liedje in de context van het evenement gehoord heeft, en later nog eens beluistert, men dan terugdenkt aan de context waarin het in The Passion klonk.

Een van de liederen in The Passion van dit jaar was ‘Wat is mijn hart’ van Marco Borsato. Dit zingen Judas (Charly Luske) en Jezus (Danny de Munk) direct nadat Judas Jezus met een kus heeft bekendgemaakt aan de arrestatiemacht.

*(Jezus:) Verraad mij niet, verlaat mij niet
En geef je niet over, maar vecht voor mij*

*(Judas:) Koud kan de nacht zijn, en de dag
zonder kleur*

(Jezus:) Leeg is mijn leven zonder jou

(Judas:) Dus neem niet af, wat je mij gaf

(Jezus:) Heb me lief, alsjeblieft, verlaat me niet

De pijn van Judas en Jezus is van hun gezichten te lezen als ze elkaar dit toezingen. Ze verliezen elkaar, en zijn beiden tot in het diepst van hun hart geraakt door de ander. Dit stralen Luske en De Munk in hun mimiek duidelijk uit, en het wordt onderstreept door de ijle begeleiding van de muziek. Maar klopt dit ook met het beeld dat we van Jezus en Judas uit de evangeliën krijgen? In geen van de evangeliën gaat Jezus

op het moment van verraad in de Hof van Getsemane op deze wijze met Judas in gesprek. Wel delen de evangeliën met elkaar een voorval waarin de discipelen in opstand komen tegen de gevangennemers en Jezus hen een halt toeroept. Zijn strijd moet niet met zwaarden gevoerd of belemmerd worden. Zijn strijd moet ten dode toe gestreden worden. De invulling van de dialoog tussen Judas en Jezus op dit moment in The Passion is een koppeling met Judas’ latere gevoelens over zijn daad, die hem bracht tot zijn eigen dood. Het gekozen lied van Borsato laat hem die pijn naar Jezus toe uitspreken, en richt dat wat Jezus in het evangelie tegen alle discipelen en niemand in het bijzonder zegt, nu naar de enkele persoon van Judas. Het verhaal wordt zo nog kleiner gemaakt en daardoor nog beter in te voelen voor de kijker. Want op de een of andere manier moet aan de kijker worden overgebracht hoeveel Jezus om mensen gaf. En dit lied is daar een vertaling van.

Het mooiste voorbeeld van hoe muziek de boodschap van het paasverhaal kan overbrengen is het slotlied van The Passion. In 2011 was dat ‘Geef mij je angst’ van Guus Meeuwis. In 2012 zong Danny de Munk vanaf de top van de Erasmusbrug ‘Afscheid nemen bestaat niet’ van Marco Borsato. Een fragment:

*Kom als de wind die je voelt en de regen
Volg wat je doet als het licht van de maan
Zoek me in alles dan kom je me tegen
Fluister mijn naam,
En ik kom eraan*

*Zie, wat onzichtbaar is
Wat je gelooft is waar*

*Open je ogen maar
En, dan zal ik bij je zijn
Alles wat jij moet doen
Is mij op m’n woord geloven*

Het lied vertelt niet letterlijk van de opstanding. Die is zo tegengesteld aan wat de wereld verwacht, dat ook Paulus daar al heel wat woorden voor nodig had om duidelijk te maken wat er nu eigenlijk gebeurd is (1 Korintiërs 2). The Passion kiest ervoor om niet te preken over wat er in de evangeliën gebeurt, maar om alleen op een nieuwe wijze te vertellen wat daar beschreven staat. Daarbij wordt een vertaalslag gemaakt naar het gevoelsniveau van de kijker. De opstanding wordt dus uiterst kort benoemd door de verteller op het podium en vervolgens wordt de betekenis van de opstanding op het gevoelsniveau bezongen met ‘Afscheid nemen bestaat niet’, over Jezus die je niet ziet, maar er wel is, en overal aanwezig is.

Kan het?

De vraag aan het begin van dit artikel, of het nu kan: zo’n vermodernisering van het paasverhaal, is nog niet beantwoord. Ik heb laten zien dat de makers van The Passion op een zorgvuldige manier met het paasverhaal zijn omgegaan en in de tekst- en liedkeuze geprobeerd hebben zo trouw mogelijk te zijn aan de bijbeltekst en aan de boodschap van de Bijbel. Dit is gedaan op een manier die veel weg heeft van de manier die Jezus zelf koos als hij mensen zijn boodschap vertelde. Hij koos een situatie die men kende (een priester op weg naar Jeruzalem, een buitenlander op een ezeltje met wie niemand wat te maken wil hebben) ►

en legde door die situatie uit waar het hem om ging. Hij deed dit vrijwel altijd op straat, en gebruikte de taal van zijn tijd.

Op geen enkele manier wil ik de makers van The Passion vergelijken met Jezus zelf. Maar ze zijn wel in zijn voetsporen getreden door een manier te zoeken om de boodschap van Jezus' verhaal op straat te brengen, in hedendaagse taal en in hedendaagse situaties. Daarbij proberen ze het bijzondere van het paasverhaal, en de eigenheid ervan te laten staan. The Passion is heel bewust geen spiegelverhaal, maar een eigentijdse hervertelling van dat eeuwenoude paasverhaal. De accenten die gelegd worden, zijn zo gekozen dat het verhaal herkenbaar wordt voor de hedendaagse kijker. Dit wordt gedaan door te kiezen voor een alledaagse enscenering en door de emoties van de karakters uit te lichten, waardoor de kijker zich mogelijk op dat niveau kan identificeren. Het verhaal speelde zich in Jezus' tijd immers ook gewoon op straat, en in bekende situaties af. The Passion is een voor deze tijd passende hermeneutische vertaling van het paasverhaal, waarmee 1,7 miljoen mensen hebben kunnen ervaren dat dit verhaal nog zeker van en voor deze tijd is.

*The Passion is te zien op
www.uitzendinggemist.nl en via
www.thepassion.nl.*

*Marieke (dr. M.E.J.) den Braber is predikant en
oudtestamentica. Vanuit de Dienstenorganisatie
van de Protestantse Kerk was ze als projectleider
betrokken bij The Passion Gouda en The Passion
Rotterdam. meijdenbraber@gmail.com*